

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2024

MATSHWAO: 40

NAKO: Dihora tse 1½

Pampiri ena e na le maqephe a 12.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Dipalekgutshwe (40)
KAROLO YA B: Ditshomo (40)
KAROLO YA C: Meqoqo (40)

2. Araba dipotso tse tswang bukeng eo o ithutileng yona.
3. Qala potso KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
4. O lokela ho sehella mola ka mora karolo e nngwe le e nngwe.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Tlola mola ka mora karabo e nngwe le e nngwe.
7. Hlokomela popeho ya dipolelo le mopeleto o nepahetseng.
8. O eletswa ho sebedisa nako ka tsela ena:
- KAROLO YA A: Metsotso e (2 x 45) 90
KAROLO YA B: Metsotso e (2 x 45) 90
KAROLO YA C: Metsotso e (2 x 45) 90
9. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela. ...

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe tseo o ithutileng tsona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. 'Mpho e makatsang'	20	4
2. 'Sello le bophelo'	20	5
KAROLO YA B: DITSHOMO		
Araba dipotso tsa ditshomo tseo o ithutileng tsona.		
3. 'Nkolobe'	20	7
4. 'Ditokotoko'	20	8
KAROLO YA C: MEQOQO		
Araba dipotso ka BOBEDI tsa meqoqo.		
5. 'Hlahlobo'	20	10
6. 'Tjhelete'	20	11

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

POTSO YA 1: 'MPHO E MAKATSANG'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA A

Kaha bophelo ke papadi e thata jwalo ka morabaraba, moferefere wa tsoha sekolong sena seo Teboho a kenang ho sona. Dithuto tsa ema tsi! Ha hla ha dubeha mona sekolong mme barutwana ba hloleha ho ithuta. Ho ne ho lwantshana barutwana ka bobona. Sesosa e le mekgatlo e mmedi ya bona barutwana bana e neng e tseka taolo ya sekolo sena. Batswadi, mesuwe le bona bana bana ho hlaha mekgatlong ena ya bona e fapaneng, ba e lwana ya kgumamela ho tlisa maemo taolong. Dikopanong ho lwanwa ka lebitso 'Boikgethelo' ka hohle. Ha ka lehlakoreng le leng, ho ne ho qhoma 'Ha ho pohopedi sekolong sena'. Ee, ho le hobe, kgoho e matha ka lerapo thabeng. Nako ya dithuto ya hla ya ameha ha bohloko. Ha selemo se fela Teboho le barutwana ba bang ba e otlajhobeng.

5

10

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Makumane a thata a bophelo*, JM Maqubela, 1997:12]

- 1.1 Bolela sesosa sa qaleho ya morusu sekolong. (1)
- 1.2 Hlwaya baphetwa BA BABEDI ba neng ba tlisa maemo taolong. (2)
- 1.3 Qolla polelo qotsong e bontshang hore Teboho ha a ka a atleha dithutong tsa hae. (1)
- 1.4 Bolela mohopolo wa sehlooho wa qotso ena. (2)
- 1.5 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho sebedisa letshwao '!' polelong e latelang? 'Dithuto tsa ema tsi!' (2)
- 1.6 Molwantshuwa ke mang palekgutshweng ee? Tshehetsa karabo ya hao. (3)
- 1.7 Tlatsa sekgeo polelong e latelang, monamodi ke ... (Tlaleho, mosuwehlooho Pudumo, Mmakutullo). Tshehetsa karabo ya hao. (3)
- 1.8 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro. Tshehetsa karabo ya hao.
Bophelo ke papadi e thata jwalo ka morabaraba:
A Papiso
B Tshwantshanyo
C Mothofatso
D A le B (3)
- 1.9 Na o utlwela ba ileng ba feila ka lebaka la morusu o entsweng ke mekgatlo ya barutwana sekolong bohloko? (3)

[20]

LE

POTSO YA 2: 'SELLO LE BOPHELO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA B

Sello o ile a haha mohlongwafatshe hantle. A dula le lelapa la hae. Bophelo ba bona bo ne bo hlomola. Ho le boima ho tlwaela ntlo ena e ntjha. Ha ho tjhesa, e ne e tjhesa haholo empa leha ho le jwalo, ba ne ba lokela ho tiisetša. Madiba ho ne ho pshele a matala kajeno. Kwena e ne e se e poqa seretse. Ho ne ho fela ho le jwalo ho Sello. A wele ka mpa fatshe. A leboha ha a patile hlooho. Bana lapeng leo ba iphumana ba tlohetse sekolo. Motsheare ba hlatswetsa batho dikoloi. Ha ntata bona yena a phumulela batho dieta mane toropong, ha a sa batlana le mosebetsi. Boitekong bona ba bona ba ne ba iphumana ba se ba tsheheditse lephako. Ntsi ba se ba e kolla hanong. Matsatsing ona ana ha be ho se ho ema pikapo haufi le mohlongwafatshe wa Sello. Mapolesa a mmatla. Kaha a se a tseba seo ba mmatlelang sona, a ikgakanya mme a fetola lebitso la hae. A ipitsa Mohlouwa. Mapolesa a ile a mo kgolwa. A mo tlohela. Sello enwa o ne a batlelwa molato wa diaparo tseo a neng a di nke ka mokitlana moo a neng a sebedisa karete ya ho kolotisa.

[E qotsitswe bukeng ya *Makumane a thata a bophelo*, JM Maqubela, 1997:44]

- 2.1 Sello o dula kae le lelapa la hae? (1)
- 2.2 Hlwaya lebaka le etsang hore ho be boima ho tlwaela ntlo ena e ntjha. (1)
- 2.3 Bolela diketsahalo TSE PEDI tse pakang hore Sello le bana ba ne ba thusana tshotlehong ya bona. (2)
- 2.4 Lokodisa dintlha tse ka masakaneng ho ya ka tatellano ya kamoo di etsahetseng kateng.
(Mapolesa a mo kgolwa; Bana ba tlohela sekolo; Sello a haha mohlongwafatshe.) (1)
- 2.5 Bolela lebaka la Sello la ho ikgakanya. (1)
- 2.6 Hlahisa ho tshwana dipakeng tsa Sello le bana ba hae. (2)
- 2.7 Sello ke mophetwa ya sephara kapa ya tjhitja? Tshehetsa karabo ya hao. (3)
- 2.8 Ketsahalang eo Ramosebetsi a neng a eme hekenng, a halefile hoo a neng a kgephotsa makweba ka hanong ha a bona Sello, e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? (3)

- 2.9 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao.

Polelo ena, 'Ke kgwedi tse robedi Sello a lelekilwe mosebetsing. Le kajeno o ne a eso ka a fumana mosebetsi,' e bontsha ...

- A tharahano.
- B sehlohlolo.
- C kgolo ya ditaba.
- D mothipoloho.

(3)

- 2.10 Sekaseka ketsahalo ya ho dumella bana ba dilemong tse tlase ho sebetsa o itshetlehile ka palekgutshwe.

(3)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:

40

KAROLO YA B: DITSHOMO

BOKGELEKE BA BASOTHO – R Moeketsi

POTSO YA 3: 'NKOLOBE'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehlileng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA C

Yaba o phuthela lesea, mme o le robatsa ka lehaheng. A kgutlela hae, a fihla a robala. Ka le hlhlamang a ya sakeng jwalo ka mehla. A hama. Yaba o boela o ipolokela lebeso le leng ka lenaka hore ka lona a tle a fepe lesea la hae, Nkolobe. Hobane hame, yaba o ntsha dikgomo ho ya naheng. Ha ho ntse ho alositswe jwalo, yena a re ho moshanyana wabo: 'sala mona ke sa ya thabeng. Ke ilo bona difi tsa ka tseo ke 5
tjhehleng dinonyana ka tsona.' Yaba o ile.

'Ebe ke eng sena se etswang thabeng ka difi tsatsi le letsatsi?' Moshanyana wabo a ipotsa. Yaba o ikaraba ka hore le yena a ye mme a inwese ka nkgo. Yaba o pota thaba ka nqa e nngwe mme a fihla a ipata hantle moo yena a boneng moholwane teng feela yena a sa bonahale. A bona tsohle, mme a utlwa tsohle. A tshoha haholo. 10

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Bokgeleke Ba Basotho*, R Moeketsi, 1993:16–17]

- 3.1 Bolela sebaka moo mophetwa a robatsang lesea teng. (1)
- 3.2 Hobaneng ha mophetwa a ne a ipolokela lebeso ka lenaka? (1)
- 3.3 Bolela lebitso la lesea leo ho buuwang ka lona. (1)
- 3.4 Bolela makgetha A MABEDI a tshomo. (2)
- 3.5 Qolla lebaka leo moshanyana a fanang ka lona la ho ya thabeng. (1)
- 3.6 Akaretsa dintlha tse lebisitseng hore mma bona a fumane lesea le patilweng. (2)
- 3.7 Bolela kamano e teng dipakeng tsa baphetwa ba sehlooho ba temeng. (1)
- 3.8 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro. Tshehetsa karabo ya hao.
- Polelo e latelang e re bopela mkgabisopuo ofe?
- 'Ebe ke eng sena se etswang thabeng ka difi tsatsi le letsatsi?'
- A Leetsisa
- B Potso
- C Lebotsi
- D Lepata (3)
- 3.9 Karolo e bapalwang ke mme wa bashanyana ke ya (mohlohleletsi; molwantshi; monamodi). Kgetha o be o tshehetse ka lebaka. (3)
- 3.10 Hlalosa semelo sa moshanyana eo e leng mma ngwana. (2)
- 3.11 Ho nepahetse hore moshanyana a nanyetse e mong ho bona sephiri sa eo? Tshehetsa ka lebaka. (3)

[20]

LE

POTSO YA 4: 'DITOKOTOKO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA D

Mantsiboya, ha nkgono a tseba hore matsema a a oroha jwale ho tswa masimong, yaba o nka maoto le matsoho a yo a pata tlong ya hae. Jwale a popomatsa Ditokotoko fatshe moo eka mokotla. Ha mmae a fihla, a makatswa ke makgethe ao a a bonang ka tlong, mme ha a botsa hore ke mang ya hlwekisitseng, Ditokotoko a re: 'Ke nkgono,' ... Mmae a makala haholo hobane a tseba hore matsalae ke sebedu sa motho. Yaba ho 5
a robalwa mme ka le hlahlamang ha uwa mesebetsing.

.... 'Ntshepise hore ha nka o neha maoto le matsoho o tla mpha dijo ke je.' Ditokotoko a re: 'Ke a o tshepisa, nkgono.' Yaba nkgonwae o ya tlong ya hae, o kgutla le maoto le matsoho mme a a kgwesa. Ditokotoko a ema, a ya sedibeng, a fiela, a sila, a pheha, a fepa nkgonwae. ... Ditokotoko a nahana: 'Ho monate jwang ho ba le maoto le 10
matsoho a hao.'

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Bokgeleke Ba Basotho*, R Moeketsi, 1993:20]

- 4.1 Bolela ditho tsa Ditokotoko tse patwang ke nkgonwae. (2)
- 4.2 Qotsa lentswe le bontshang kamano dipakeng tsa nkgono le mme wa Ditokotoko. (1)
- 4.3 Hlwaya lebaka la ho makala ha mme wa Ditokotoko ha nkgonwae a hlwekisitse ntlo. (1)
- 4.4 Bolela mesebetsi E MMEDI e phethwang ke Ditokotoko pele batswadi ba kgutla letsemeng. (2)
- 4.5 Ke kgohlano ya mofuta ofe e bonahalang qotsong? Fana ka mohlala ho tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.6 Bolela mofuta wa mokgabisopuo o sebedisitsweng polelong e latelang. Tshehetsa ka lebaka. (3)
- 'Jwale a popomatsa Ditokotoko fatshe moo eka mokotla.'
- 4.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho (A–D). Ngola nomoro le tlhaku feela. Polelong e latelang, mongodi o totobatsa eng tshomong? 'Ho monate jwang ho ba le maoto a hao le matsoho a hao.'
- A Mothipoloho
B Tharollo
C Poloto
D Tlhekelo (3)

- 4.8 Ke ketso efe eo o neng o tla e etsa ha o ne o le maemong a molwantshuwa? (3)
- 4.9 Ke qeto efe eo o neng o ka e nka ha molwantshi e ne e ka ba nkgono wa hao? (3)
- [20]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 40

KAROLO YA C: MEQOQO

PELONG YA KA – SM Mofokeng

POTSO YA 5: 'HLAHLOBO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima moqoqo kaofela ha wona.

TEMA YA E

Ke ne ke kopa Modimo hore a mphe matla a ho kwala sekgeo sa bofokodi se hlahileng moyeng wa ka. Mme ka nnete e ne e ere ha ke qeta ke utlwe kgotso e kgutlela ka pelong ya ka, ho thothomela ho fela, ke boela ke nahana hape jwalo ka mehla. Mme hoo ke ntho e kgolo hlahlobong. Ho sa tletse ka hloohong ka mona, o batla ho ngola, empa nako e a hana. Ekaba jwale o ne o ithutelang hakaale ha e le moo o sa fuwe nako ya ho qhatsetsa bahlahlobi baa, ba ke ba utlwe mohope wa hao o tletse o bile o kgaphatseha? O a tlallana. Nako e ntse e matha. Ho setse metsotso e mehlano feela. Morena kgotso! Ho sa na le potso eo ke eso e thetse le ho e tshetsa. Leha ho le jwalo o e tseba jwalo ka bohobe. O tla bolella mang? Ke mang ya tla kgolwa? Le wena mofufutso o a thunya, ho re o ye ntle. 5 10

[E qotsitswe le ho hlophiswa bukeng ya *Pelong ya ka*, SM Mofokeng, 2002: 69–68]

- 5.1 Mopheti wa ditaba o kopa Modimo a mo fe matla a eng? (1)
- 5.2 Ho tseba ntho jwalo ka bohobe ho bolela eng, ho ya ka qotso? (1)
- 5.3 Bolela lebaka la ho fela ha ho thothomela ha motho a le tlhahlobong. (1)
- 5.4 Akaretsa mohopolo wa sehlooho wa qotso ena. (2)
- 5.5 Bolela lebaka le etsang hore mongodi a sebedise lentswe 'qhatsetsa' moleng wa 6 qotsong. (2)
- 5.6 Qotsa polelwana e bolelang 'ho ya ntlwaneng'. (1)
- 5.7 Ditaba tsa moqoqo ona di phetwa ho tswa lehlakoreng lefe la mopheti? Fana ka lebaka. (2)
- 5.8 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro. Tshehetsa ka lebaka.
Polelo e latelang e re bopela mkgabisopuo ofe?
Leha ho le jwalo, o e tseba jwalo ka bohobe:
A Pheteletso
B Mothofatso
C Papiso
D Tshwantshiso (3)

- 5.9 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho sebedisa letshwao lee '?' qotsong e latelang.
'... o tletse o bile o kgaphatseha?' (3)
- 5.10 Ntlhakemo ya mongodi ke efe ka tlhahlobo? (2)
- 5.11 Ho ya ka tsebo ya hao, o nahana ho tla etsahala eng ka mohlalobuwa ya sa qetang tlhahlobo? (2)
[20]

LE

POTSO YA 6: 'TJHELETE'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima moqoqo kaofela ha wona.

TEMA YA F

Ha e shwe, ha e bole, ha e hlabane le e nngwe jwalo ka dikgomo, e nkeha ha bonolo. E, e bile e utswaha ha bonolo ho feta dikgomo! E bile e baleha ha bonolo ho feta dikgomo. Na o ke o elellwe hore le motho ya sa tsebeng moo 'a' e shebileng teng o ke ke wa mo ruta letho ka tjhelete?

... Ho se ho ena le barwetsana (le bahlankana) ba batlang feela ho nyalwa tjheleteng kapa moo ba nahanang hore ke tjheleteng. Ba bang ba bona, ha monna a tlatsitse ntlo diphahlo, ba di sheshena kaofela ba itsamaela a sa ile mosebetsing. Ba bang ha ba fumana hore moo ba neng ba nahana hore ke tjheleteng ho batla ho le thata, tsela e a nyolosetsa ke mathata, ba a nyahlatsa, ba fetele pele moo ba ka kgolang ditholwana tsa difate tseo ba sa kang ba di lema. Ba bang ke ba madimabe, ... motho e se e le mohlolohadi habedi kapa hararo. 5 10

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Pelong ya ka*, SM Mofokeng, 2002:101–105]

- 6.1 Hlahisa ho fapana ha tjhelete le dikgomo. (2)
- 6.2 Bolela hore motho ya sa tsebeng moo 'a' e shebileng teng ke ya jwang. (1)
- 6.3 Hlwaya mabaka A MABEDI a barwetsana le bahlankana a ho batla ho kena lenyalong. (2)
- 6.4 Qotsa lentswe le bolelang 'mosadi ya hlokahalletsweng ke monna'. (1)
- 6.5 Akaretsa mohopolo wa sehlooho wa moqoqo. (2)
- 6.6 Lentswe 'nyahlatsa ' le o totobaletsa maikutlo afe o le mmadi polelong ee?
'... ba a nyahlatsa, ba fetele pele.' (2)

- 6.7 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro.

Polelo e latelang e re bopela phetapheo efe?

'... tsela e a nyolosetsa ke mathata.'

- A Mantswe
- B Sebopeho
- C Modumo
- D Moelelo

(1)

- 6.8 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho kenya lebitso 'bahlankana' ka masakaneng polelong ee?

'Ho se ho ena le barwetsana (le bahlankana) ...'

(3)

- 6.9 Tshohla geto eo o neng o tla e nka ha o na le tjhelete e ngata.

(3)

- 6.10 Na o utlwela banna bao basadi ba bona ba tsamayang ka diphahlo tsohle tsa ntlo ha bona ba sa le mosebetsing bohloko? Tshehetsa karabo ya hao.

(3)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 40